

ÇOCUK EDEBİYATI VE ÇOCUK KİTAPLARI

Kelime ERDAL*

Özet

Çocuk edebiyatı, hem dünyada, hem de bizde çocuğun büyüklerden farklı bir birey olduğu gerçeğinin kabullenmesiyle ortaya çıkmıştır. Çocuk için edebiyatın önemi konusunda ortak görüşlerde bileşilirken, bu edebiyatın nasıl oluşturulacağı konusunda farklı görüşlere rastlamak mümkündür. Çocuğun büyüklerden farklı bir dünyaya sahip olması onlar için kitap yazılmasını zorunlu kılmıştır. Çocuk kelimesinin geçtiği her eserin çocuğa göre algılanması ve çocuk edebiyatı antolojilerine girmesi doğru değildir. Çocuk kitaplarının hem şekil, hem de içerik özellikleri bakımından özenle hazırlanması gerekir. İyi hazırlanmış kitaplarla tanıştırılan çocuk, kitap sevgisini küçük yaşlarda edinme şansına sahip olacaktır.

Anahtar Sözcükler: Çocuk, edebiyat, kitap

Giriş

Ortaçağdan önce, bugünkü anlamda çocukluk kavramı, hatta çocuğu anlatan sözcükler bile yoktu. Çocuğun bir birey olarak kabul edilmesi 16. yüzyılda Rönesans ile başlar. Matbaanın bulunmasından sonra çocuklar için kitaplar basılmış, çocuk eğitimine ilişkin yazılar yazılmıştır.

Bizde, özellikle kadına ve çocuğa büyük değer verilmektedir. Çocuğu olmayan ailelerin toplumda saygınlığı yoktur. Toplumumuzun değer yargılarını barındıran Dede Korkut Hikâyelerinde çocuk çok önemli bir yer tutar. Çocuğun ve çocuk sahibi olmanın taşıdığı bu önem, ailenin itibarını da yansıtmakta ve çocuğu olmayanların çevresi tarafından hor görülmesi sonucunu doğurmaktadır. Bu hikâyelerde, çocuğu olmayanlar makbul değildir ve kara çadıra oturtulur. (Cemiloğlu, 1999, s. 114.) Çocuğun tuttuğu bu önemli yer, hikâyelerin içinden çıktığı toplumun çocuğa bakışını göstermektedir.

İnsan yaşamında anadili önemli bir yer tutar; çünkü insan, hayatı boyunca bu dille konuşur, bilgi alır, duygu ve düşüncelerini yazar. Eğitimi süresi boyunca ana diliyle öğrenir, öğrendiklerini de bu dille anlatır. Bu bakımdan dile verilen önem, insanlığa verilen önemle özdeşdir. Düşünsel bakımdan sağlıklı bireylerin yetişmesi, sağlıklı toplumların, ulusların ve köklü bir kültürün oluşmasında ve korunmasında, gelecek kuşaklara aktarılmasında tek araç dildir.

Anadilinin insanın yaşamında önemli bir yeri olması, onun eğitimini de önemli hale getirir. İyi bir anadili eğitimi görmüş kimse, kendisine anlatılmaya çalışılan bir bilgi, duygu ya da düşünceyi, herhangi bir noktayı atlamadan, sırasını bozmadan olduğu gibi kavrayabilir, anlayabilir; anlatmak istediklerini de tam, doğru ve amacına uygun olarak anlatabilir.

* Dr., Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü.

◆ Kelime Erdal

Temelleri ailede atılan anadili önceleri sistemsizdir; aile ve çevrenin dil özelliklerini yansıtır, ilköğretim döneminde bir sistem içine sokulur. Bu dönemde yapılacak çeşitli etkinliklerle çocuk, dilinin dayandığı kuralların farkına varmaya ve bunları iletişim sürecinde uygulamaya başlar. Okuma ve yazma davranışlarının kazanılması, çocuğa içinde yaşadığı dünyayı daha iyi anlayabilmenin, düşündüklerini tam ve doğru olarak anlatabilmenin kapılarını açar. Bu dönemde çocukların dinlemelerinde, konuşmalarında, okumalarında, yazmalarında, sözcük dağarcıklarında ve okuma alışkanlıklarında önemli gelişme ve ilerlemeler kaydedilir. (Aşılıoğlu, 2000, s. 433-447.)

Çocuk Edebiyatı

Çocuğun birey olarak kabulü ve çocuk psikolojisindeki gelişmeler sonucu eğitimi yazarlar “çocuk edebiyatı” kavramını ortaya atmışlardır. 2-14 yaşları arasındaki bireylerin duygu, düşünce ve hayallerine hitap eden, dilin kuralları göz önünde bulundurularak ve estetik kaygılarla yazılmış her türlü eseri çocuk edebiyatı ürünü olarak değerlendirebiliriz. Çocuk edebiyatı, edebiyatın bütün alanlarında ve söz sanatlarında bulunan niteliklerin tamamını içinde barındıran, ancak kendisine seçtiği hedef kitlenin özelliklerini yetişkinler için yazılan edebî türlere göre daha fazla göz önünde bulunduran bir alandır. (Yalçın vd., 2003, s. 18.) Çocuğun, belli gelişim dönemlerinden geçtikten sonra yetişkin olabileceği gerçeği, bu gelişim evrelerine uygun kitaplar yazılmasını zorunlu kılmıştır. Buna rağmen çocuk edebiyatı denildiğinde akla gelen şu soruların yanıtları netleşmemiştir. Çocuk edebiyatı çocuktan bahseden edebiyat mıdır, çocuk edebiyatı çocukların oluşturduğu edebiyat mıdır, daha da önemlisi çocuk edebiyatı edebiyat mıdır? Bu soruların beraberinde getirdiği sorunların günümüzde devam etmesinin altında yatan gerçek, bizde edebi tenkidin tam olarak işlevini yerine getirmemiş olmasında yatmaktadır. Çocuk psikolojisi alanındaki gelişmeler, çocuk eğitiminin toplum hayatındaki önemini ön plana çıkarmış, bunun sonucu olarak “çocuk edebiyatı” önem kazanmıştır. Çocuğa özgü bir edebiyat düşüncesi, çocuk edebiyatına yönelişi hızlandırmıştır. Çocuğun, yetişkinlerin dünyasından farklı eğilimlere sahip olduğunun öğrenilmesi, çocuksu duyarlılıkların keşfini kolaylaştırmıştır. Çocuk edebiyatı çocukların oluşturduğu ya da çocukluk döneminin anlatıldığı edebiyat değildir. (Gürel vd., 2007, s. 19.)

Çocuğun ve çocuk psikolojisinin beklentilerine rağmen, çocuk edebiyatının gerekli olup olmadığı tartışılan bir konudur. Bazı edebiyatçılar, çocuğun anlama ve kavrama sınırlarına indirilen bir edebiyat eseri olamayacağını, bunun adının olsa olsa, “eğitici bir anlatı” olacağını savunmuşlardır. Bunlar, büyüklerin çocuğun dünyasına inmelerinin imkânsız olduğunu, çocuk yazar olmadığına göre çocuk edebiyatının da olamayacağını savunmuşlardır. Bu fikri savunanların önerisi, büyükler için yazılan eserlerin uyarlanarak çocuğa uygun hale getirilmesidir. Hem dünyada hem de bizim edebiyatımızda çocuk edebiyatı sahasındaki ilk ürünler, bu bakış açısıyla oluşturulmuş daha çok öğretici kitaplardır. Bazı edebiyatçılar ise çocuğun büyüklerden farklı bir dünyası olduğunu ve yetişkinlerin okudukları kitapların çocuğa uygun olmadığını, çocuklar için, onların düzeylerine uygun eserler yazılması gerektiğini savunmuşlardır.

Çocuğun dünyasını anlatan şu örnekler, çocuk ile yetişkin arasındaki farkı ortaya koymaktadır:

Gemi ile yolculuk yaparken çocuk babasına sorar:

—Baba, gemi batar mı?

—Batabilir.

—Peki, gemi batarsa denizin canı acır mı?

Çocuk için bez bebek canlıdır, onu besler, uyutur. Bacaklarının arasına aldığı sopa attır, uçan halı ve süpürge çocuğa göre şaşırtıcı değildir. Kısacası çocuğun dünyasında, büyükler için basit olan şeyler şaşırtıcıya, şaşırtıcı olan şeyler ise basite dönüşür. (Nas, 2004, s. 15.)

Bir eserde konunun çocuk olması o eseri çocuklara uygun hale getirmez. Konusu çocuk olan veya şahıs kadrosunda çocuklar bulunan edebi eserler, çocukların büyüdüğü dünyasına girebildiği oranda çocuk edebiyatıdır. Büyüklerin çocukluk günlerini anlattığı eserleri, çocuğun dünyasına girebilmeyi başardıkları oranda çocuk edebiyatı saymak doğru olacaktır. (Gürel, 2001, s. 4.) Günümüzde birçok kimse, çocuğu konu edinen veya kahramanları çocuk olan eserleri çocuk edebiyatı olarak değerlendirme yanlışı içindedir. Nazım Hikmet'in pek çok çocuk şiiri antolojisine girmiş olan "Kız Çocuğu" şiiri bunun çarpıcı bir örneğidir:

.....
Hiroşima'da öleli,
oluyor bir on yıl kadar
Yedi yaşında bir kızım
büyümez ölü çocuklar.

Saçların tutuştu önce,
gözlerim yandı kavruldu.
Bir avuç kül oluverdim
külüm havaya savruldu.

Benim sizden kendim için
hiçbir şey istediğim yok.
Şeker bile yiyemez ki
kâat gibi yanan çocuk.

Çalıyorum kapınızı
teyze, amca, bir imza ver
Çocuklar öldürülmesin
şeker de yiyebilsinler. (Ay, 2001, s. 276.)

Ses tekrarlarının oluşturduğu ahenk ve sade dili nedeniyle bu şiir çocuklara hitap ediyor olabilir. Ancak savaşın kötü bir şey olduğu ve özellikle çocukları öldürdüğü mesajı çocukların düzeyine uygun değildir. Böyle bir mesajın muhatabı çocuklar değildir. Çocuğa ölüm gerçeğinin verilmesinin gerekliliği savunulsa bile bu şiirdeki söylemlerin çocuğa uygunluğu tartışılmalıdır. Dizelerin küçük harfle başlaması da çocukların dil kurallarını yanlış algılamaları tehlikesini doğuracaktır.

Oktaç Rifat'ın çocuk şiiri antolojilerine giren "Ölümsüz" şiiri de çocuk için anlaşılması zor şiirlerdendir:

◆ **Kelime Erdal**

Eski bir zamana doğru, gerisin geri,
Uçtuklarını devşiren kuş.
Evimizin kapısında
Denizi çalan çingirak.

Merhaba karabaş,
Olmayan köpeğim! (Fuat, 1999, s. 101.)

Çocuk, yaşadığı çağı, içinde bulunduğu toplumu ve o toplumda nasıl bir yere sahip olacağını eğitim ile öğrenecektir. Kişilik gelişiminde, edindiği ilk birikimler etkili olacaktır. Bu noktada çocuk edebiyatı ayrı bir önem taşımaktadır. Algı ve görsellik açısından son derece pratik, etkili ve kalıcı olan edebiyat ürünleri, günlük uğraşlar arasında oyalayıcı, eğlendirici ve öğretici özellikleri bir arada bulundurulur, çocukların yakın ve uzak çevrelerini tanımalarına olanak sağlar. Daha da önemlisi çocuk kendini tanıır. (Bozdağ, 2000, s. 365-378.)

Ana dili eğitimi, okuma, dinleme, konuşma ve yazma olmak üzere dört temel beceri üzerine inşa edilir. Çocukta anlama becerisi çevresindeki olayları izleyerek, gözleyerek, yaşayarak, en çok da dinleyerek gelişir. Çocukta dinleme eğitimi ise çocuk edebiyatı türleri içerisinde değerlendirilen hikaye ve masallar aracılığıyla gerçekleşir. Türkçe öğretiminin temel taşlarından bir diğerini oluşturan anlatma becerisinin oluşumu ve gelişiminde de çocuk edebiyatı türlerinin çok önemli yeri vardır. "Hedef kitleye görelilik" ilkesi ile hazırlanan eserler, çocuğun kelime hazinesinin zenginleşmesine katkıda bulunacağı gibi, düşünce ve isteklerini ifade etmede konuşma becerisini de geliştirecektir. (Gürel vd., 2007, s. 22- 23.)

Çocuk Kitapları

Çocukların sürekli gelişme ve değişme sürecinde olması, onların seviyesine hitap eden eserlerin yaşlara göre farklılık göstermesi gereğini ortaya çıkarmıştır. Okul öncesi dönem denilen 1-6 yaşları arasında çocuklar, resimli kitaplardan hoşlanırlar. İlgi alanının oyun olduğu bu dönemde çocuğun sınırsız bir hayal gücü vardır. Bu dönem kitaplarının en önemli özelliği görsel oluşudur. Okul öncesi çocuklarına hitap eden eserlerin çok iyi resimlenmiş olması gerekmektedir. Okuma yazmayı henüz bilmeyen çocuk, eline aldığı kitabı, resimlerindeki çekiciliğe göre değerlendirecektir. Kitap sevgisinin ve ileride edinilecek okuma alışkanlığının temelleri bu dönemde atılmaktadır. Diğer yandan bu döneme hitap eden çocuk kitapları kişiliğin bir parçası olan duyguları, değer yargılarını ve anlayış tarzını şekillendirmektedir. (Çakmak Güleç vd., 2005, s. 35.)

Çocuğun dil, algısal motor, sosyal-duyusal ve kavramsal gelişiminin hızlı olduğu okul öncesi dönemde çocuğa sunulan kitaplar, çocuğun gelişim alanlarında önemli etkiler oluşturarak, onu yaşam gerçeklerine hazırlamakta, dinleme ve okuma yeteneğinin gelişmesine yardımcı olmaktadır. Çocuklar dinledikleri masallar ve öyküler yardımıyla geçici olarak üzüntülerinden kurtulup ihtiyaç duydukları huzur ve dinlenmeyi elde edebilmektedirler. Sevgiyle kucağa alınan çocuğa -bebek de olsa- kitap okumak, çocuğun kitabın sayfalarının açılışını görmesi, ya da açma işine katılması çocukta yeni kavramların oluşmasını sağlar. Anne, çocuğunu sevdiği için kucağına almakta, sevdiği için ona kitap okumaktadır. O halde insan sevdiği kişiye kitap okur. Bilinç altında sevgi ile kitabı birleştiren çocuk kitabı sevecek, onu okumak isteyecektir. (Yurdadoğ, 1995, s. 53.)

Okul dönemi olarak adlandırılan ilköğretim çağında çocuk, artık okumayı öğrenmiştir ve kitapla baş başa olmanın tadını çıkarır. Çocuklar, özellikle 10–11 yaşları arasında masallara, şiirlere, kişileri çocuk ve hayvan olan öykülere ilgi duyarlar ve kendi kendilerine kitap seçebilirler. Aile kitap okumayı severse çocuk da severek okur. Bazı aileler, çocuklarının ders kitabı dışında kitap okumasına karşı çıkmakta ve bu yanlış yaklaşım, çocukları kitaplardan uzaklaştırmaktadır.

Çocuklar, toplumların geleceği açısından son derece önemli bireylerdir. Toplumların geleceklerinin sağlam olması, çocukların zihinsel, fiziksel ve sosyal açıdan kendileriyle ve çevreleriyle uyum ve denge içinde bulunmaları, dolayısıyla sağlıklı bir kişiliğe sahip olmaları ile mümkündür. Çocuğun duyarlı bir düşünce yapısına sahip olmasının çocuk-kitap ilişkisiyle gerçekleştirilebileceği bugün artık tartışılmaz kabul edilmektedir. (Aral vd., 2000, s. 321–333.) Bir milletin çocuk edebiyatına ait ürünler, o milletin nasıl bir gelecek istediği ile yakından ilgilidir. Çocuğa verilmesi gereken pek çok değer, edebî eserler aracılığıyla daha ilgi çekici hale getirilebilir. Çocuğa vatan ve bayrak sevgisi, büyüklere saygı gösterme, küçükleri sevme, arkadaşlık, paylaşma, Atatürk sevgisi, çalışkanlık ve söz dinleme gibi pek çok olumlu duygu ve davranış şekli, şiir, hikâye ve masal aracılığıyla daha kalıcı olarak verilebilir. Edebiyat hayatını toplum hayatından ayrı düşünmek mümkün değildir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında genellikle millet sevgisi, vatan sevgisi, insanlık, kahramanlık ve tabiat konularının işlendiği çocuk edebiyatı zamanla; bilhassa şiir türünde, okullarda işlenen ünitelere bağlı olarak konu zenginliğine kavuşmuştur. (Gürel, 1998, s. 7.)

Piyasada çocuk kitabı olarak satılan kitapların çoğu içerik açısından, çoğu da biçim özellikleri açısından çocuğa uygun değildir. Batı dillerinden dilimize çevrilen çocuk kitaplarında kültürümüze uygun olmayan unsurların bulunduğu görülmektedir. Amerikan kültürü etkisinin çok fazla olduğu bu kitaplarda şiddet ve kaba kuvvetle maceralar yaşayan tipler örnek gösterilmektedir. (Mahsereci, 2000, s. 409–425.) Çocuğu kitap konusunda yönlendirecek olan ailelerin ve öğretmenlerin bu konuda bilinçli ve seçici olması çok önemlidir.

Günümüzde, çocuk kitaplarının çok kolay yazılacağı inancının hâkim olması ile birlikte pek çok çocuk kitabı yazarı ortaya çıkmıştır. Oysa çocuk edebiyatı ürünlerini kaleme alan kişilerin belli özelliklerinin olması gerekmektedir. Her eline kalem alan kişi çocuklar için yazamayacağı gibi, alanında çok iyi olan bir yazarın da mükemmel çocuk kitapları yazması beklenmemelidir. Çocuk kitabı yazmak için hem iyi bir yazar olmak, hem de çocuğun dünyasını çok iyi bilmek gerekir. Çocuğa uygun eserler vermek isteyen her sanatçı, öncelikle çocuk gerçekliğine inmeli, böyle bir gerçeklik adına yazmanın büyük sorumluluğu olduğunu fark etmelidir. Çocuk, okuma esnasında yazarın kendisine yukarıdan baktığını düşünmemeli; yazar, çocuğun seviyesine inmeli, böylece yazar ile çocuk arasında bir iletişim kurulmalıdır. (Sever, 2003, s. 22.) Nasıl olsa çocuk anlamaz düşüncesiyle yayınlanan bazı çocuk kitaplarında sayısız yazım hatasına rastlamak mümkündür. Çocuk, kitaplarda gördüğü yanlış yazımları bilgi olarak algılar. Bu nedenle, yaş seviyesi ne olursa olsun çocuk kitapları hem içerik hem de biçim özellikleri bakımından özenle hazırlanmış olmalıdır.

Çocuk kitapları öze indirgenmiş kitaplardır. Bir kitabın zayıf yönleri öze indirgenildiğinde sıtır. Bir yazarı denemek, onun yazarlık niteliğini ölçmek istiyorsanız, çocuk kitabı yazdırın ona. Becerirse, gerçekten mesleğini iyi bilen biridir. En iyi çocuk kitabı en iyi eğiten değil, çocuğu en iyi anlayan, çocuğun düzeyine inebilen kitaptır. (Kurt, 2000, s. 306–315)

◆ Kelime Erdal

Türü ne olursa olsun, çocuk kitaplarında dil sade olmalıdır. Tevfik Fikret'in, yaklaşık yüz yıl önce kaleme aldığı çocuk şiirlerinin bulunduğu **Şermin** isimli kitabındaki şiirleri, dilinin sadeliği ile günümüz çocuklarına da hitap etmekte ve ders kitaplarında yer almaktadır. Örneğin, bu kitapta yer alan **Kışın** adlı şiir, ilköğretim birinci kademe öğrencilerine kış mevsimi anlatılırken rahatlıkla kullanılabilir:

Açıl perde, açıl perde;
Sen açıldın, güneş nerde?
Bizi galiba unutmuş;
Hayır, onu bulut yutmuş.
Çok soğuk var,
Her yanda kar;
Kar pek güzel, ama soğuk...
Ben soğuk şeyleri sevmem! (Tevfik Fikret, 1994, s. 49.)

Çocuklar için yazılan masal, hikâye ve romanlarda aşırı öğretici bir yaklaşım sergilemek doğru değildir. Gün boyu evde ve okulda öğretici kitaplarla baş başa olan çocuk, edebiyat eserlerinde de aşırı bir öğreticilikle karşılaştığında sıkılmakta, okumayı bırakmaktadır. Çocuğun yaşamında okul, anne, baba öğretendir. Hatta birkaç yaş büyük abla ve ağabey, yerine göre mahallenin bakkalı da öğretendir. İşin içine konu komşuyu, halayı, teyzeyi ve amcağı da katarsanız, çocuk çok büyük bir öğretmenler ordusuyla karşı karşıyadır. Bütün bunlardan sonra sığındığı kitap da öğretici çıkarsa hemen bir yana bırakır ve okumaz. (İzgi, 2000, s. 459-464.)

Edebiyat eserlerinde verilmek istenen duygular, çok açık olarak verilmemeli, ders kitabındaki öğreticilik masal, hikâye ve roman gibi edebiyat türlerinde bulunmamalıdır. Çocuk kitabı yazarları çocuk okuyucularını hayatın içine sokmalı, kuru bilgilerle çocuğu sıkıkmamalıdır. Çoğu çocuk kitabında, öğretici olmak adına uydurulmuş yapay kahramanlar ve yapay olaylar bulunmaktadır. Çocuğu küçük yaşta eğitmek, bir an önce yetişkinlerin tüm değerlerini, normlarını öğreterek "adam etmek" düşüncesinden hareketle yazılan çocuk kitapları, yoğun olarak öğüt ve uyarı bombardımanı yapıp, bu uyarıları bir öğretmen ya da anne-baba üslubuyla tekrarladığında, hangi yaş grubunda olursa olsun çocukları düşündürmeyip, eğlendirmeyip sıkacak, üstelik de verilmek istenen mesaj yerine ulaşmamış olacaktır. (Kale, 2000, s. 126-135.)

Dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta da çocuk kitaplarının ders kitapları gibi algılanmamasıdır. Bazı aileler ders kitabı ile edebiyat eseri niteliği taşıyan kitapları birbirine karıştırmakta, çocuğun ders kitabı okumasını gelişimi açısından yeterli bulmaktadır. Daha da kötüsü, edebiyat eseri okuduğunu gördüğünde, çocuğunun o kitabı bırakıp ders çalışmasını isteyen aileler de vardır. Oysa ne ders kitapları tek başına bir çocuğu yetiştirmek için tek başına yeterli, ne öyküler, ne de romanlar. Leman Şenalp ve Ayten Şan'ın birlikte hazırladığı **Dünya Çocuk Yılında Türkiye'de Yayınlanan Çocuk Kitapları** adını taşıyan kitap, ders kitabı ile edebiyat eserinin birbirine karıştırılmasının en açık örneğidir. Bu kitaptaki verilere göre, çocuklar için hazırlanan altıyüz kitaptan sadece yirmi tanesi şiir kitabı, diğerleri ders kitabıdır. Görülüyor ki ülkemizde bu konuda yanlış bir kanaat var. "Çocuk kitabı" dendiği zaman "çocuk edebiyatı" anlaşılıyor. Çocuk edebiyatı dendiği zaman da çoğu kere çocuk kitapları ve dergileri anlaşılıyor. (Gürel, 1995, s. 98.)

Çocuk kitaplarının çocuğun eğitimini destekler nitelikte olması, onların yeni düşünceler geliştirmesine ışık tutması bakımından ayrı bir öneme sahiptir. Bu yüzden

çocuk kitapları yazacak kişilerin, her yönden çocuğun özelliklerini bilmesi, çocuk ruhunu çok iyi tanınması, onların nelerden hoşlanacaklarını iyi kestirmesi, ayrıca; vermek istediği davranışları sade, akıcı bir dil kullanarak vermesi, olayları kendi içerisinde doğal bir anlatış biçimiyle anlatması gerekir. Yazılacak konu ne olursa olsun, çocuğun korkabileceği, duygularının zarar görebileceği bir şekilde yazılmamalıdır. Çocukluk çağında duyguları zarar gören bir çocuğun, gelecek yaşamında sağlam bir kişilik oluşturması ve karşılaştığı zorluklarla başa çıkması zor olacaktır. Çocuk kitabı olarak yazılmış, hiçbir ölçüte dayandırılmadan hazırlanmış çok sayıda kitabın yayınlanarak çocukların hayatında yer aldığı bilinen bir gerçektir. Ders kitapları dışında okunan kitapların okunmasında bir zorunluluk olmadığından, çocuk, okuyacağı kitabı ilgi duyduğu konulardan seçer ve seçtiği kitap iyi hazırlanmışsa amacına ulaşır. (Ataseven vd., 2000, s. 187-206.) Teknolojinin hızla geliştiği günümüzde, kitapların çocuğun hayatında yer alabilmesi ve özellikle bilgisayar gibi çocuğa cazip gelen bir araçla yarışabilmesi onun ne kadar başarılı yazıldığına bağlıdır. Çocuk edebiyatının devam edebilmesi, çocuklar için yazılan kitapların çocuğun ilgisini çekmesine, gereksinimlerini karşılayabilmesine, onların yaşamından kopuk olmamasına bağlıdır. Kitaplarda, çocukları önemseyen, ciddiye alan, yaşadıkları ortam ve koşullarla hesaplaşmaktan kaçınmayan, onların dünyalarını bulgulamaya, sorunlarını gidermeye çalışan, gereksinimlerine yanıt arayan bir yaklaşım sergilenmelidir. (İpşiroğlu, 2007, s. 173-176.)

Okuma alışkanlığı çocukken kazanılır. Okuma alışkanlığı kazandırılırken, çocuğa uygun eserlerin seçilmesi, çocuğa zararı dokunacak, bir başka anlamda geleceğimizi tehlikeye sokacak yayınlardan kaçınılması gerekir. Çocuk edebiyatının okuyucuları çocuklar olmakla birlikte onlar için metin kaleme alanlar yetişkinlerdir. Aynı şekilde, çocuklara, özellikle okul çağına gelmemiş olan çocuklara anneleri, babaları, ablaları, ağabeyleri ya da bir başkası yani yetişkinler kitap almakta, kitabın çocuk için uygun olup olmadığına yine yetişkinler karar vermektedir. Kitabın çocuk için uygun olup olmadığına karar verebilmek için çocuk yayınlarında bulunması gereken özellikleri bilmek gerekir. (Sinar Çılgin, 2007, s. 77.)

İyi hazırlanmış bir kitap, bir bilgi edinme ve öğrenme aracı olduğu kadar çocuğun eleştirel ve imgesel düşünmesini, kitap kahramanı ile özdeşim kurarak, hayallerini, beklentilerini kurmaca bir ortamda gerçekleştirmesini, bir başka deyişle, ruhsal bakımdan rahatlamasını sağlar. (Aşılıoğlu, 2000, s. 433-447.)

Çocuk okuru olmayan bir toplumun büyük okuru olamayacağı gerçeğinden yola çıkılarak, çocuklara okutulacak her eserin büyük bir özenle seçilmesi gerekir. Aksi takdirde bugün hepimizin şikâyet ettiği okumayan toplum olma durumu gelecekte de devam edecektir.

Sonuç ve Öneriler

Çocuk kitabı yazarları eserlerine, büyükler için yazılan kitaplardan daha fazla özen göstermelidirler. Çocuk kitapları, edebiyat gerçekliğinden kopmadan, çocuğun gelişim özellikleri dikkate alınarak yazılmalıdır. Çocuğun kitap sevgisi ve okuma alışkanlığı kazanmasında seçilen kitapların nitelikleri önemli rol oynamaktadır.

Çocuk kitapları, hem şekil, hem de içerik özellikleri bakımından özenle hazırlanmalıdır. Çocuğun eğitiminde önemli bir yere sahip olan çocuk edebiyatı ürünlerinin ana dili öğretimindeki işlevi unutulmamalıdır. Çocuk kitaplarında ana dilimi-

◆ **Kelime Erdal**

zin doğru kullanılması ve yazım yanlışları bulunmaması çok önemlidir. Özellikle ilköğretim öğrencileri kitaplardaki yanlışları doğru bilgi olarak algılamaktadırlar.

Çocuk kitapları aşırı öğretici olmamalı, düşünen, duyarlı, sorgulayabilen sağlıklı nesiller yetiştirmeyi hedeflemelidir. Çocuklar için ve çocuklar üzerine kavramları birbirine karıştırılmamalıdır. Konusu çocuk olan her eser çocuğa uygun değildir.

Başta anne-baba ve öğretmenler olmak üzere çocuğa kitap seçme ve önerme konumunda olan herkes, bu konuda bilinçli ve seçici olmalıdır. Kitap seçme konusunda büyüklere yardımcı olmak amacıyla, çocuk kitaplarının kapağında hitap ettiği yaş düzeyinin belirtilmesi uygun olacaktır.

Kaynakça

- ARAL, Neriman-GÜRSOY, Figen, (2000). "Kitabın Çocuğun Gelişiminde Yeri ve Önemi", **1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar Ve Çözüm Yolları**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları, Ankara, ss. 321-333.
- AŞILIOĞLU, Bayram, (2000). "İlköğretim Türkçe Programının Amaçlarının Gerçekleştirilmesinde Çocuk Kitaplarının Yeri", **1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar Ve Çözüm Yolları**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları, Ankara, ss. 433-447.
- ATASEVEN, Fusun-İNANDI, Yusuf, (2000). "Çocuk Kitaplarının Çeşitli Yönleriyle İncelenmesi", **1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar Ve Çözüm Yolları**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları, Ankara, ss. 187-206.
- AY, Arif, (2001). **Türk Edebiyatından Çocuklara Şiirler Antolojisi**, Akçağ Yayınları, Ankara.
- CEMİLOĞLU, Mustafa, (1999). **Halk Hikâyelerinde Doğum Motifi**, Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayınları, Bursa.
- ÇAKMAK GÜLEÇ, Havise,-GEÇGEL, Hulusi, (2005). **Çocuk Edebiyatı**, Kök Yayıncılık, Ankara.
- FUAT, Mehmet, (1999). **Türk Yazınından Seçilmiş Çocuklar İçin Şiirler**, Adam Yayınları, İstanbul.
- GÜREL, Zeki, (1995). "Çocuk Edebiyatı Enstitüsü Kurulması Üzerine", **Birinci Çocuk Edebiyatı Sempozyumu**, Hazırlayan: Zeki Gürel, Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği Yayınları, Ankara.
- GÜREL, Zeki, (1998). **Cumhuriyet Devri Çocuk Edebiyatı**, Çocuk Edebiyatçıları Birliği Yayınları, Ankara.
- GÜREL, Zeki, (2001). **İkibine Doğru Çocuk Edebiyatımız**, Çocuk Edebiyatı İhtisas Kütüphanesi Yayınları, Ankara.
- GÜREL, Zeki,-TEMİZYÜREK, Fahri,-ŞAHBAZ, Namık Kemal, (2007). **Çocuk Edebiyatı**, Öncü Kitap, Ankara.
- İPŞİROĞLU, Zehra, (2007). "Çocuk Yazını Eleştirisi", **II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Basımevi, Ankara, ss. 173-176.
- İZGÜ, Muzaffer, (2000). "Çocuk Kitapları Okul Kitaplarının Yerini Almamalıdır", **1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar Ve Çözüm Yolları**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları, Ankara, ss. 459-464.
- KALE, Nesrin, (2000). "Düşündüren Çocuk Kitapları", **1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar Ve Çözüm Yolları**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları, Ankara, ss. 126-135.

- KURT, Kemal, (2000). “Bir Çocuk Kitabı Yazarının Düşünce, Kaygı ve Küçük Mutlulukları”, **1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar Ve Çözüm Yolları**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları, Ankara, ss. 306–315.
- MAHSERECİ, Nalân, (2000) . “Çocuk Kitaplarında Dikkat Edilmesi Gereken Eğitsel Açıdan Önemli Kimi Noktalar”, **1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar Ve Çözüm Yolları**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Öğretim Merkezi Yayınları, Ankara, ss. 409–425.
- NAS, Recep, (2004). **Örneklerle Çocuk Edebiyatı**, Ezgi Kitabevi, 2. Baskı, Bursa.
- SEVER, Sedat, (2003). **Çocuk ve Edebiyat**, Kök Yayıncılık, Ankara.
- SINAR ÇILGIN, Alev, (2007). **Çocuk Edebiyatı**, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.
- TEVFİK FİKRET, (1994). **Şermin**, Serhat Yayınları, İstanbul.
- YALÇIN, Alemdar-Aytaş, Gıyasettin, (2003). **Çocuk Edebiyatı**, Akçağ Yayınları, 2. Baskı, Ankara.
- YURDADOĞ, Berin, (1995). “Çeşitli Yaş Gruplarında Çocuk Kitaplarının Kağıt, Hurufat ve Renk Seçiminde Dikkat Edilecek Hususlar”, **Birinci Çocuk Edebiyatı Sempozyumu**, Hazırlayan: Zeki Gürel, Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği Yayınları, Ankara.

◆ Kelime Erdal

CHILDREN LITERATURE AND CHILDRENS BOOKS

Kelime ERDAL*

Abstract

Children literature, both in our literature and world literature, occurred with the acceptance of the reality that children are different than adults. While there is a common agreement on the importance of literature for children, it is possible to meet different ideas about how to compose that literature. Since children has a different world sensation, it is necessary to write books for them. It is not appropriate to perceive each book in which there is the word of children as for children and to accept them inside the children literature anthology. Childrens books should be prepared painstakingly both from the form and context point of view. The child who is acquainted with wellprepared books in their early ages will have chance to be bibliophile.

Key Words: Child, literature, book

* Dr.; Uludağ University, Faculty of Education, Department of Turkish Language Teaching.